

Samrådsredogörelse Detaljplan för Södermalm 3:21 i stadsdelen Södermalm, Dp 2009-15437

Innehåll

Sammanfattning	1
Bakgrund	2
Förslagens syfte och huvuddrag	2
Hur samrådet bedrivits	2
Ämnesvisa synpunkter och stadsbyggnadskontorets ställningstaganden ...	3
Allmänt om samrådet och planprocessen.....	3
Allmänt om förslaget och utvecklingen	3
Arkitektur och gestaltning	6
Kulturmiljö	6
Olägenheter för grannar	7
Parker och grönområden	8
Gator och trafik	8
Teknisk försörjning.....	10
Hälsa och säkerhet.....	11
Miljö- och klimataspekter	12
Övriga frågor	12
Stadsbyggnadskontorets sammanvägda ställningstagande	13
Föreslagna förändringar.....	13
Inkomna synpunkter.....	14
Statliga och regionala myndigheter och förbund.....	14
Kommunala nämnder, bolag och förvaltningar	17
Övriga remissinstanser	21
Sakägare enligt fastighetsförteckning.....	22
Övriga, ej sakägare	31

Sammanfattning

Planen syftar till att möjliggöra att en ny tunnelbanebyggnad kan byggas, samt bostäder utmed Hornsbruksgatan med allmän park ovanpå. Planförslaget sändes ut på samråd 2013-06-07 - 2013-08-07. Under samrådet har 65 yttranden inkommit. Flertalet remissinstanser menar att förslaget påverkar kulturmiljön, men att förslaget har utvecklats positivt sedan programsamrådet. Det är viktigt att förslaget håller den höga kvalitet som visas i planhandlingarna. Länsstyrelsen önskar se en omarbetning av glashuset ovanpå

tunnelbanebyggnaden för att den bättre ska passa in i den känsliga kyrkomiljön. SL har synpunkter på de tekniska lösningarna, bla med hänsyn till elektromagnetisk strålning och buller i form av stomljud, samt påverkan på luftschaktet i kvarteret Mejseln.

De flesta sakägare som framfört synpunkter önskar att förslaget stryks. Det har en negativ påverkan på natur- och kulturmiljön. Tunnelbananbyggnaden kan byggas om, men den bör inte bli större. Det bör inte finnas någon verksamhet på taket eftersom den kan vara störande. Körbanan på gatan bör inte smalnas av eller få en "shared space" yta, eftersom det kan leda till att de störande transporterna uppehåller sig ännu längre på gatan. Högalidsparken bör bevaras som en lugn plats utan fler människor och Hornsbruksgatan bör bevaras som den är utan flera butiker eller serveringar. Av övriga privatpersoner som lämnat yttranden är de flesta positiva.

Med anledning av de synpunkter som framförts under samrådet kommer följande frågor att studeras vidare i det fortsatta planarbetet: utformningen av glashuset ovan på tunnelbanebyggnaden. De tekniska lösningarna och dess påverkan på tunnelbanan. Detta gäller även de bostäder som föreslagits vid SL:s luftschakt i kvarteret Mejseln. De tekniska utredningarna kring bl.a. stomljud och elektromagnetisk strålning bör förtydligas.

Kontoret föreslår att förslaget ändras så att glashuset får en bättre anpassning till Högalidskyrkan. Eventuella tekniska anpassningar görs tillsammans med SL. Planen förses med ytterligare utformningsbestämmelser för att säkra kvalitén.

Kontorets sammanfattande bedömning är att de inkomna synpunkterna kan hanteras och vidarestuderas i det fortsatta arbetet.

Bakgrund

Förslagets syfte och huvuddrag

Detaljplanen syftar till att möjliggöra att en ny tunnelbanebyggnad kan byggas, samt bostäder utmed Hornsbruksgatan med allmän park ovanpå.

Hur samrådet bedrivits

Plansamråd för aktuell detaljplan pågick under perioden 2013-06-07 - 2013-08-07. Information om samrådet skickades ut enligt sändlista till remissinstanser och berörda sakägare enligt fastighetsförteckningen. Samrådsförslaget visades i Tekniska Nämndhuset, i Hornstulls bibliotek samt på stadsbyggnadskontorets hemsida, www.stockholm.se/detaljplaner. Annons om samråd och samrådsmöte publicerades i lokaltidningen Mitt i Södermalm tisdag den 11 juni 2013. Samrådsmöte hölls 2013-06-18 i Högalidskyrkans församlingslokal, Högalids kyrkväg 11 i form av presnetation med frågestund, samt öppet hus innan och efter, där ca 80 personer närvarade. Projektet har även haft en egen sida på www.stockholm.se/hornsbruksgatan. Där har man även kunnat ladda ner en digital 3D modell över förslaget.

Ämnesvisa synpunkter och stadsbyggnadskontorets ställningstaganden

Nedan redovisas ämnesvis de synpunkter som inkom under samrådet. Stadsbyggnadskontorets kommentarer och ställningstagande redovisas i kursiv stil efter varje ämne.

Allmänt om samrådet och planprocessen

Ett antal boende anser att planerna är otydliga, ibland felaktiga och medvetet missvisande. Planerna förskönar förslaget. Trädplanen är otydlig och felaktig. En kostnadsberäkning måste redovisas för hela planen. Samrådstiden och samrådsmötet var lagt då många var på semester, och att detta var medvetet för att hindra allmänheten från att ta del av förslaget. På samrådsmötet var det många frågor som inte besvarades. Den fördjupade samrådsprocessen var riggad.

Några boende skriver att förslaget inte följer stadsbyggnadsnämndens beslut, då bebyggelse sträcker sig över parknivå. Detta anses som ett brott i planprocessen. Det framhålls att planen är olaglig, omoralisk, och orättvis. Andra skriver att förslaget är ett bevis på att demokratin fungerar och att politiker och tjänstemän har tagit till sig av framförda synpunkter och resultatet av den fördjupade medborgarinflytandeprocessen.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Stadsbyggnadskontoret strävar alltid efter att presentera föreslagna planer så tydligt som möjligt. Så är även fallet här. Samrådstiden var förlängd till två månader då den överlappade med semestertider. Samrådsmötet hölls i juni innan de allra flesta är på semester. Kontoret svarade på alla frågor så gott som möjligt. Det bör dock påpekas att de föreslagna planerna är komplexa, med många olika nivåskillnader. Stadsbyggnadskontoret har tagit fram ett samrådsförslag utifrån Stadsbyggnadsnämndens beslut. Om stadsbyggnadsnämnden anser att förslaget inte följer deras beslut avgör de det i ett ställningstagande efter samrådet. Planer och planeringsprocessen följer Plan- och Bygglagen (PBL) och är inte riggad eller medvetet otydliga. Frågor om vad som anses moraliskt och rättvist är högst personligt beroende på egna intressen och behandlas inom ramen för politiska beslut. Stadens kostnadsberäkningar för projektet hanteras av Exploateringsnämnden och frågor kring den svarar de för.

Allmänt om förslaget och utvecklingen

Bebyggelse i parken

Många boende anser att man inte ska bygga i stadens parker i allmänhet och inte i Högalidsparken i synnerhet. Förslaget innebär ett större nyttjande av stadens parker vilket är negativt då parken slits mer och blir mindre avkopplande. Parker behövs när staden växer. Nyttan som kommer av så få bostäder väger inte upp mot dess påverkan på Högalidsparken, vilket även länsstyrelsen påpekar.

Stadsdelsförvaltningen, skönhetsrådet, och trafikkontoret är positiva till att förslaget öppnar för mer verksamheter vilket kan bidra till mer liv och rörelse. Stadsdelsförvaltningen ser även detta som ett sätt att skapa upplevd ökad trygghet. Miljöförvaltningen anser att förslaget har tagit väl hand om

Högalidsparkens rekreativa och sociala värden och förslaget innebär en satsning på att utveckla Högalidsparken. Ett fåtal privatpersoner är positiva till planen. En boende framhåller att de planerade bostäderna får dåligt solljus och kommer att kräva mekanisk ventilation.

Länsstyrelsen anser att förslaget luckrar upp den tydliga gräns mellan park och stenstad som finns idag. Många boende anser att kopplingen till parken försvinner från gatunivå. Skönhetsrådet ser däremot att den nya bebyggelsen blir en visuell länk mellan gata och park då användningen av taken som en förlängning av Högalidsparken förstärker kopplingen. En boende anser att den planerade nybyggnationen strider mot principen att parkmark ska angränsa mot en allmän gata, inte av privata bostäder eller kommersiella verksamheter.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Staden planerar för ett kraftigt bostadsbyggande för att möta den stora befolkningstillväxten, vilket sätter ett stort tryck på stadens många obebyggda ytor. Den aktuella förslaget tillför bostäder, en större användbar parkyta, samt mer liv och upplevd trygghet. Staden vill att fler stockholmare ska använda dess parker och arbetar därför med att göra dem attraktiva. Skötselfrågor måste ses över om parken färdigställs utefter den aktuella användningen. Bostäderna blir inte de mest ljusa men de ska följa de krav som ställs av Boverkets byggregler (BBR). Ventilationen är inte en planfråga.

Kontoret anser att förslaget förändrar den befintliga gränsen mellan park och gata. I förslaget betonas parken från gatan främst genom den grönska och de människor som vistas på kanten, till skillnad från den sluttande bergsskärningen som förmedlar mötet idag. I förslaget annonseras parken även i trapporna mellan husen. Kontoret anser att förslaget tar vara på byggnadsordningens princip om mötet mellan park och gata genom att parken höjer sig över bebyggelsen och på så sätt möter gatan.

Prejudikat

Skönhetsrådet och många boende varnar för att förslaget inte får bli prejudicerande och i framtiden motivera byggande i parkmark.

Stadsbyggnadskontoret delar den oro som lyfts fram att förslaget kan bli prejudicerande. Planförslaget kan inte kopieras blint till olika parker eller bergsskärningar i staden. Nya projekt måste studeras noggrant utifrån de förutsättningar som finns på plats för att värna om stadens parker och bergsskärningar.

Privatisering

Länsstyrelsen framhåller vikten av att den tillkommande parkmarken inte privatiseras. En del boende anser att planerna privatiserar Högalidsparken. Många boende anser att restauranger, serveringar, butiker och annan verksamhet finns i Hornstull och inte behövs här. Grillplatser behövs inte i Högalidsparken då det finns i de intilliggande bostadsgårdarna och i Tanto. Högalidsparken bör vara en lugn park. Vill man vistas i en mer livfull park bör man vara i exempelvis Tanto. Högalidsparken bör vara fri från kommers. En boende vill att bilverkstaden ska vara kvar.

Skönhetsrådet anser att för att förstärka möjligheten till ett rikare stadsliv bör de föreslagna bokalerna i bostadshusen utgå för att undvika att de på sikt omvandlas till bostäder. I stället bör planbestämmelserna föreskriva att dessa används för verksamheter som bidrar till att skapa liv längs Hornsbruksgatan.

Kontoret anser inte att förslaget privatiserar parken då parken lägger sig ovanpå bostadsbebyggelsen i form av allmän mark. Tunnelbanebyggnadens översta del och terrass är privat men har ändå ett publikt ändamål med en utåtriktad verksamhet.

Fler verksamheter i området är positivt då det tillför liv till gatan och ger möjligheter för det lokala näringslivet att utvecklas. Generellt förväntas Hornsbruksgatan och Högalidsparken behålla sin karaktär som en lugnare gata och park i förhållande till intilliggande Hornstull och Tanto. Bilverkstaden har inte framfört några önskemål om att vara kvar på platsen. Kontoret har arbetat fram ett förslag där antalet permanenta lokaler jämfört med bostäder bidrar både till ett ökat stadsliv och fler bostäder, vilket projektet förutsätter.

Alternativa förslag

Vissa privatpersoner anser att om husen byggs bör de sänkas för att bevara siktlinjer till parken och anpassa bättre till parkens karaktär. Bygg istället i trappan mellan hus två och tunnelbanebyggnaden. Andra anser att trapporna bör minskas eller färre byggas för att spara befintlig parkyta. En privatperson vill att man bygger om gatan så som i programförslaget.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Kontoret anser inte att husen behöver sänkas. Förslaget ansluter till parkens landskap ovanför husen. Förslaget har även en bra balans mellan den tillgänglighet som kommer av tre trappor och de siktlinjer som de skapar. Programförslaget bör inte följas då det bland annat innebar en privatisering av parken.

Tunnelbanebyggnaden

En del privatpersoner vill att man bygger om tunnelbanebyggnaden eller byter fasaden. Flera vill att man river den befintliga påbyggnaden på taket. Många boende anser att tunnelbanehuset inte bör byggas ut över gatan och inte överstiga sin ursprungliga höjd som anpassats till den befintliga bergskammen. Gatan blir trängre och insynen hos boende på andra sidan gatan ökar. Glashuset med dess publika verksamhet riskerar att privatisera en stor del av parken. En del är negativa till kommers i parken. Några privatpersoner anser att glashuset med dess publika verksamhet och hiss på tunnelbanebyggnaden bidrar till att parken blir tryggare. Några boende vill att glashuset ska innehålla en flygande trapets, klättervägg, sky diving turbin body flight och orkidéodling.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Kontoret anser att den befintliga byggnaden bör rivas då den är i mycket dåligt skick. Den nya tunnelbanebyggnaden gynnas av en större volym då den framträder i stadsbilden jämfört med de privata bostäderna som dras tillbaka från gatan. Dess utbredning skapar även en större terrass och dess höjd möjliggör en tillgänglig koppling från hissen på taket till kyrkan. Avståndet till boende på andra sidan gatan bedöms ändå som skäligt och gaturummet som en

bra storlek. Privata ytor som kräver betalning för vistelse, exempelvis serveringar, har en allmän karaktär och är en integral del av stadens liv. Det exakta innehållet i glashuset lämnas upp till ägaren inom ramen för det som anges i detaljplanen och stadens föreskrifter.

Arkitektur och gestaltning

Skönhetsrådet anser att byggnaderna uppvisar en omsorgsfull gestaltning med innovativa drag. Stadsmuseet välkomnar denna arkitektoniska och konstnärliga genomarbetning av Hornsbruksgatan nya bebyggelse (se vidare under kulturhistoria för deras motsättningar).

Vissa privatpersoner tycker att förslaget ser bra ut, bl.a annat att teglet speglar Högalidskyrkan väl. Länsstyrelsen, Stadsdelsförvaltningen och Skönhetsrådet påpekar vikten av att byggnaderna genomförs med den höga arkitektoniska kvalitet som visas i förslaget. Vissa privatpersoner anser att förslaget bryter i stil med kyrkan på ett negativt sätt. Andra tycker att bebyggelsen bör vara stadsmässig och stil med omgivande bebyggelse. Trafikkontoret anser att förgårdsmarken vid radhusen bör ges en stadsmässig karaktär, t.ex. genom en sammanhållande mur, häck eller staket. Länsstyrelsen påpekar att på plankartan saknas helt bestämmelser för gestaltning och utförande. En boende vill ha Japanska körsbärsträd på gatan

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Kontoret instämmer med de positiva synpunkter som framförts gällande förslagets gestaltning. Kontoret anser att förslaget kompletterar kyrkan samt är högst stadsmässigt. I det fortsatta arbetet ska kontoret se över frågan om hur man säkrar upp en hög arkitektonisk kvalitet samt bibehåller en hög flexibilitet i planen. Mötet med förgårdsmarken kan behöva studeras vidare, men troligtvis inte inom planprocessen. Detaljplanen reglerar inte valet av träd på gatan. Trädplanteringar utförs av exploateringskontoret tillsammans med trafikkontoret.

Kulturmiljö

Länsstyrelsen bedömer att förslaget inte innebär påtaglig skada på riksintresset. Likväl är konsekvenserna stora. Stadsmuseet anser att förslaget kan accepteras under förutsättning att den östligaste bebyggelsen (hus 3) minskas för att bevara den östra trappan och större del av bergskärningen. Länsstyrelsen, stadsmuseet och många boende anser att glashuset bör sänkas, omgestaltas eller strykas helt för att inte ha en negativ påverkan på kyrk- och parkmiljön. Stadsmuseet anser att skyddsbestämmelser för tunnelbanebyggnadens entré kan införas i detaljplanen.

Länsstyrelsen påpekar att berget ger en tydlig karaktär åt parken och på flera ställen går det i dagen. De skarpa bergskärningar som finns söder och sydväst om parken visar tydligt de höjdskillnader som karaktäriserar inte bara Högalid utan stora delar av Stockholms innerstad. Dessa bergskanter är av stort kulturhistoriskt värde och är väsentliga för att ge variation åt gaturummet. Många boende delar uppfattningen om bergsskärningens stora värde.

Stadsdelsförvaltningen framhåller vikten av att planens genomförande i minsta möjliga mån påverkar Högalidsparkens nuvarande värden och dess karaktär som bergspark. Vid utformningen av de nya parkytorna är det viktigt att en

anpassning görs med stor omsorg till det befintliga böljande landskapet. Många boende anser att förslaget förstör Högalidsparkens egenskap som bergspark. Parknivån bör inte höjas då detta påverkar parkens karaktär negativt.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Kontoret anser inte att det östra huset ska strykas ur förslaget. Kontoret ser kvavliter med att parken utökas i detta läge och att trapporna och parken tydligare annonseras för gående från Varvsgatan. Kontoret anser att glashuset måste studeras vidare då det är i ett känsligt läge uppe i parken med dess närhet till kyrkan. Ytterligare studier ska göras, som även behandlar fasad och belysning nattetid.

Kontoret instämmer i att den befintliga bergsskärningen har ett stort kulturhistoriskt, och även estetiskt värde. Förslaget bevarar därför bergsskärningen i hörnet mot Borgargatan där det tydligt annonseras som ett slut av den nya platsbildningen i Hornstull. Kontoret instämmer i att parkens karaktär delvis kommer att förändras och inte följa det traditionella mönstret av en bergspark. Kontoret är däremot positivt till att en ny parktyp skapas.

Förslaget har dock utformats för att starkt ansluta till de delar av parken som inte omgestaltas. Parknivåns höjning spelar en mindre roll i påverkan på parkens karaktär. Den bidrar dock till en ökad tillgänglighet till kyrkan.

Kontoret inser inte att skyddsbestämmelser behövs för tunnelbanebyggnadens entré då dess värde inte är så pass stort. Kontoret vill dessutom att en flexibilitet ska finnas för att inrätta nya lokaler samt eventuell hiss. Biljetthallen byggdes om 1990 och en ny spärrkiosk byggdes 2001. Kontoret uppmanar dock SL att behålla de karaktärsdrag som finns med grova betongbalkar och klinker på väggarna. I förslaget bevaras entrépartiet med dess rulltrappor och biljetthall.

Olägenheter för grannar

En del boende är oroliga för störningar under bygget. En del boende är rädda för att en nattklubb eller liknande störande publik verksamhet etableras i parken. De är också rädda för mer buller från ökad trafik och folkliv. En del oroas över ökad insyn från den nya bebyggelsen och de nya parkdelarna. Vissa boende anser att skuggningen kommer att öka. Boende i kvarteret Mejseln är oroliga för att deras hus och träd skadas eller försvinner om det byggs i berget under dem.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Kontoret anser att vissa störningar är ofrånkomliga vid bebyggelse samt reparation och underhåll av gator, och går inte att undkomma i en växande stad. Kontoret anser inte att bullersituationen kommer förvärras betydligt. Den föreslagna bebyggelsen kommer att skugga bostäderna på Hornsbruksgatan ytterst lite, om alls, då den föreslås placeras på gatans norra sida. Kontoret anser att den insyn som skapas ligger på en godtagbarnivå, där den som närmast hamnar på 16 meter. Vid bebyggelse i kvarteret Mejseln förutsätts att fastighetsägaren, HSB, inte skadar sitt eget hus. Vissa träd riskera dock att försvinna. HSB är med och driver förslaget och måste själv ta ställning till hur förändringar på deras fastighet påverkar deras träd.

Parker och grönområden

Trafikkontoret varnar för att terrasser och utsiktsplatser kan bli svårskötta, "döda" ytor/återvändsgränder. Stadsnämnden påpekar att den nya parkdelen och trappsystemen bör utformas för att undvika att skapa platser som kan upplevas som otrygga eller som privat område. Detta måste beaktas i kommande projektering, som önskas ske i samråd med trafikkontoret och stadsdelsförvaltningen. Även vissa boende är rädda att platserna lockar till sig stökiga personer.

Många boende är starkt emot att befintliga träd försvinner ur parken. De påpekar att planerna går emot Södermalms parkprogram som menar att nuvarande karaktär ska bevaras. De ser även ett karaktärsvärde i de delar av parken som inte går att beträda. Några privatpersoner skriver att det är bra att parken blir större eftersom det finns sluttande ytor som inte kan användas i dagsläget.

Stadsdelsförvaltningen avvaktar med ett ställningstagande angående stadsodling till dess att den nya parken står klar och tills stadens riktlinjer är klara. En privatperson vill inte att man anlägger odlingslotter då parken behövs för rekreation.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Vid ett eventuellt genomförande kommer projekteringen att behandla detaljfrågor kring parkens utformning. Kontoret instämmer i de synpunkter som lyfts kring parkens användning, och vikten av att den blir öppen för alla. Detta gör även parken mindre av ett "tillhåll" för personer som kan upplevas som stökiga. Kontoret sätter ett högt värde på träd och försöker alltid spara så många träd som möjligt samtidigt som man arbetar med projektets förutsättningar. Förslaget anses ha en bra balans mellan sparade träd, nya träd, och ny bebyggelse. Kontoret instämmer i att det finns en karaktärsvärde i parkdelar som inte kan användas, men att det är positivt att en större del av parken kan användas. Detaljplanen medger stadsodling, men det överses av stadsdelen som inväntar riktlinjer.

Gator och trafik

Trafikkontoret anser att det är viktigt att lokalerna kan trafikförsörjas med bil från gatan, med angöringsplatser för lastning och lossning av varor. Den exakta utformningen av gatan måste diskuteras vidare med Trafikkontoret. Om man skapar en "shared space"-yta är det viktigt att alla gruppers behov beaktas, så att ytan blir lättorienterad och enkel att röra sig på. Miljö och hälsoskyddsnämnden anser att en "shared space"-yta är positiv då det kan betyda att en del av den trafik som letts över från Hornsgatan till Hornsbruksgatan pga. dubbdäcksförbudet kan minska.

Många boende har uttryckt att det finns störande trafik på gatan, främst i form av transporter till butikerna på Hornsgatan. Många är negativa till en smalare körbana eller en shared-space lösning eftersom det skulle försvåra för lastbilar att komma fram, vilket resulterar i att de spenderar längre tid på gatan. Genomfartstrafik bör förbjudas.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Kontoret är positivt till en "shared space" yta. Det är dock inget som regleras i detaljplanen. Gatans slutgiltiga utformning hanteras av exploateringskontoret tillsammans med trafikkontoret. Då måste även framkomligheten för alla färdmedel och de transporter som finns på gatan beaktas.

Parkering

Trafikkontoret anser att parkeringstalet 0,5 platser/lägenhet är för lågt, med hänsyn till förväntat bilinnehav. Ett bra kollektivtrafikläge ger inte självklart lägre efterfrågan på parkeringsplatser, utan det påverkar framför allt användningen av bilen. Kontoret föreslår att parkeringstalet höjs till minst 1,0 platser/lägenhet. Stockholm Parkering är i grunden positivt till förslaget med dess lösning av parkeringsfrågan. Boende oroas över att parkeringsplatser försvinner från gatan.

Antalet planerade cykelparkeringsplatser i bostäderna, tre platser per lägenhet, uppfyller trafikkontorets normtal med marginal. Även för tunnelbanehusets del måste cykelparkering anordnas på tomtmark. Miljö- och hälsoskyddsnämnden anser att det är positivt med de många cykelparkeringsplatser som planeras. Om möjligt bör ännu fler placeras vid tunnelbanan

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Kontoret anser inte att parkeringstalet bör höjas med tanke på det extremt goda kollektivtrafikläget. Med den brist på plats som finns anser kontoret att man funnit en lösning med en god balans mellan befintliga besöksparkeringsplatser, planerade parkeringsplatser för de nya bostäderna, cykelparkering för besökare, och övrig yta. Kontoret anser inte att cykelparkering för tunnelbanebyggnaden ska hanteras på kvartermark, då det innebär att stora lokalytor måste tas bort, vilka spelar en stor roll i att levandegöra gatan.

Tillgänglighet

Stadsbyggnadsnämndens råd för funktionshindersfrågor och miljöförvaltningen är positiva till att parken blir mer tillgänglig. Rådet för funktionshinder är positiva till att höja gångvägen för att öka tillgängligheten till kyrkan. Stadsdelen är positiv till att tillgängligheten till parken och Högalidskyrkan förbättras genom den nya hissförbindelsen. Både stadsdelsnämnden och trafikkontoret poängterar vikten av hissen och att den är attraktiv och trygg.

Många boende anser att tillgängligheten till parken är god i dagsläget. En boende anser att tillgängligheten till Högalidskyrkan är dålig och att förslaget innebär en förbättring, bla. för de med barnvagn och de som är rörelsehindrade.

Trafikkontoret anser att det är viktigt att entrén till tunnelbanan blir tillgänglig i det nya huset. Stadsbyggnadsnämndens råd för funktionshindersfrågor anser att den planerade hissen från gångvägen ska gå ända ner till tunnelbaneperrongen.

Rådet för funktionshindersfrågor är negativt till etagelägenheter, eftersom de är olämpliga för rörelsehindrade. Om de ändå byggs, ska det finnas möjlighet att installera inomhushiss (vertikalhiss) med bibehållen god planlösning. Entrélösningen följer inte stadens riktlinjer som säger att alla entréer ska vara tillgängliga.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Kontoret instämmer med de remissinstanser som tycker att det är positivt att kyrkan blir mer tillgänglig genom att en del av parknivån höjs. Planen medger att en hiss byggs ner till tunnelbaneperrongen. Frågan ligger dock hos SL som i dagsläget inte har några planer på en sådan hiss. Entrén ska dock tillgängliggöras. Kontoret anser att etagelägenheter har stora boendekvaliteter, men att de ska utformas så att en inomhushiss kan installeras. Det är endast sekundärentréerna till vissa av radhusen som inte är tillgängliga. För att helt följa riktlinjerna så behöver dessa entréer göras om till terrasser som inte nås från gatan, vilket skapar en mindre levande gata. Kontoret anser att dessa sekundärentréer ska bevaras i förslaget.

Teknisk försörjning

Vattenförsörjning, spillvatten

Stockholm Vatten skriver att en vattenanslutning kan beredas genom befintlig vattenledning i gatan. En omläggning kan vara aktuell. En kapacitetsstudie bör utföras för att utreda detta. Anslutning till den befintliga avloppsledningen kan ske. Högalidskyrkans befintliga spillvattenledning ansluter i Hornsbruksgatan och passerar sedan planområdet. Denna bör beaktas.

Dagvatten

Stockholm Vatten skriver att dagvatten bör i första hand tas om hand inom fastigheten. I annat fall kan dagvatten efter fördröjning avledas avloppsledningen i gatan.

El/Tele

Fortum Distribution påpekar att trappan i anslutning till deras elnätstation måste studeras vidare, för att inte påverka drift och säkerhet negativt. I gatan i anslutning till elnätstationen finns idag stora ledningsstråk med elskåp. Utrymmet är med andra ord redan i dag starkt begränsat till vilket hänsyn måste tas.

Avfallshantering

Trafikkontoret anser att bostadshusens sopsugslösning och tunnelbanebyggnadens avfallshantering måste studeras vidare och förtydligas. Det är av stor vikt att en tillräckligt stor yta avsätts för återvinningsbehållarna, som troligtvis inte kan stå kvar på befintlig plats till följd av exploateringen.

Räddningstjänst

Brandförsvaret skriver att utformning av gatan måste ske så att brandförsvarets stegutrustning når byggnader vid gatan.

Skötsel, renhållning och underhåll

Stadsdelen och trafikkontoret påpekar att det är viktigt att takterrasserna ges ett ordentligt jorddjup och goda förutsättningar för växtlighet. SL påpekar att påverkan på ventilationsschaktet i kvarteret Mejseln måste lösas.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Kontoret anser att den dagvattenlösning som planerats stämmer överens med Stockholm Vattens önskemål. Vid projekteringsskedet ska kontakt hållas med Stockholm Vatten. Frågor att studera vidare med berörda parter är: vattenanslutningar och spillvatten, trappan intill Fortums elnätstation, ventilationsschaktet i kvarteret Mejseln, avfallshanteringen, och detaljutformningen av parkens nya delar. Hornsbruksgatan håller mått satta av trafikkontoret för att även klara brandförsvarets framkomlighet.

Hälsa och säkerhet

Buller och vibrationer

Länsstyrelsen framhåller att med de föreslagna lägenhetsplan- och balkonglösningar uppfylls kravet 55 dBA utanför fönster vid minst hälften av boningsrummen. Länsstyrelsen och Miljö- och hälsoskyddsnämnden anser att trafikbullernivåerna i boningsrum inte bör överstiga 26 dB(A) ekvivalent och 41 dB(A) maximal ljudnivå (ljudklass B) som en rimlig kompensation för en bullerutsatt utomhusmiljö. Länsstyrelsen föreslår att detta regleras i planbestämmelserna. SL skriver att bullerutredningen är bra men den bör ses över så det finns utrymme för tätare tunnelbane- och rulltrappstrafik. När det gäller installationer ska socialstyrelsens riktvärden innehållas.

Länsstyrelsen, miljöförvaltningen, och SL vill se att vibrationer och störningar från stomljud inte kommer att bli ett problem. Det bör övervägas om det behövs en planbestämmelse som säkerställer att vibrationer inte överskrider riktvärdena samt hårdare reglering av störningsskyddsbestämmelser

En bonde skriver att bullerutredningen har stora brister då den bygger på en feluppskattning av trafikflöden. Även mätningarna av stomljud från tunnelbanan är bristfälliga. Dyra vibrationsdämpande åtgärder kommer att krävas. Även de lösningar som föreslagits för bostäderna är osäkra och svårgenomförbara.

Risk

Fortum Distribution förutsätter att hänsyn tas till Stadens EMF-policy. En boende anser att en utredning angående radon från berggrunden bör ha tagits fram då hus byggs in i berggrunden. Brandförsvaret lämnade synpunkter om att gatan måste vara tillgänglig för att de ska kunna nå bebyggelsen med sina bilar. De hade även synpunkter för bygglovsskedet gällande bl.a. rökutveckling. En boende varnar för radon i berggrunden.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Kontoret ska se över planbestämmelserna kring buller, vibrationer, och andra störningar. Det ska även ses över om bullerutredningen behöver uppdateras. De utredningar som gjorts om vibrationer och störningar från stomljud behöver förtydligas, och eventuellt kompletteras. Planen bedöms klara socialstyrelsens riktvärden för elektromagnetiskfält, men frågan ska studeras vidare efter ytterligare påpekanden från SL. Även radon ska studeras vidare.

Miljö- och klimataspekter

Miljökonsekvenser

Miljöförvaltningen anser att planområdet inte har någon naturmark med ekologiskt särskilt värdefull natur, däremot är de rekreativa och sociala värdena av Högalidsparken stora. Planförslaget har tagit till sig detta på ett bra sätt och förslaget innebär en satsning på att utveckla Högalidsparken. En boende skriver att Högalidsparkens djurliv (som harar, rävar och ett stort fågelliv) kommer att skadas.

Miljökonsekvensbeskrivning (MKB)

Några boende och intressegrupper skriver att en formell miljökonsekvensbeskrivning måste göras. Länsstyrelsen anser inte det.

Luftkvalitet

Miljöförvaltningen konstaterar att miljökvalitetsnormerna för luftföroreningar bedöms kunna klaras. Ett flertal boende är oroliga för att de smala gatorna kommer göra luftmiljön sämre, särskilt med de lastbilar som förekommer på gatan och närheten till den förorenade Hornsgatan. Även den förändrade parken anses försämra luftmiljön då träd och annan grönska påverkas.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Kontoret delar miljöförvaltningens syn att förslaget inte har en större påverkan på ekologi och natur, samt att luftkvaliteten bedöms klarar riktvärdena. Kontoret delar länsstyrelsens bedömning att en formell MKB enligt miljöbalken inte behöver göras.

Övriga frågor

En del privatpersoner anser att man bör bygga studentbostäder eller hyresrätter. Man anser att förslaget innehåller lyxbostäder. Förslaget har tagits fram endast för att få in pengar till staden för att själva slippa betala för en upprustning av gatan. En del föreslår alternativa byggplatser. Man vill inte se ny bebyggelse på södermalm.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Frågan om vilken sorts bostäder som byggs (studentbostäder, hyresrätter osv.) bestäms av Exploateringsnämnden. Förslaget är inte framtaget endast för att staden ska få in pengar. Det är många olika intressen som driver på planen. Staden har genom sin översiktsplan strategier för hur staden ska växa. Ett planprojekt flyttas aldrig från en plats till en annan, även fast detta är en vanlig förekommande synpunkt i alla delar av staden.

Lantmäterimyndigheten har synpunkter på att en bestämmelsegräns bör stämma överens med en fastighetsgräns för att underlätta framtida fastighetsreglering.

Kontoret ska se över dessa gränser efter samrådet med lantmäterimyndigheten och byggherrar.

Flera remissinstanser framförde synpunkter på genomförande, drift, och avtal som inte är planfrågor eller regleras av detaljplanen.

Ett ställningstagande kring dessa frågor görs inte av Stadsbyggnadsnämnden och kommenteras inte av Stadsbyggnadskontoret. Staden tar dock med sig dessa frågor i den vidare processen.

Trafikkontoret skriver att vid kv. Mejseln 1 finns en angörningsväg på parkmark, som är skyltad som gågata. Kontoret rekommenderar att planbestämmelsen ändras till gata alternativt gågata, istället för park. Det finns inte några planer på att ändra utformningen av parkvägen, men kontoret vill säkerställa dess framtida funktion genom planändringen.

Den aktuella vägen ligger utanför planområdet, och kommer därför inte att ändras till gatumark.

En boende i området köpte en lönn av staden 1988 som planterades i parken. Förslaget innebär att trädet försvinner. De vill inte ha ett nytt träd.

Exploateringskontoret tar ansvar för det aktuella trädet och för en dialog med de berörda. Stadsbyggnadskontoret anser dock att trädet bör flyttas inom parken om möjligt.

SL vill införa ytterligare (T)-områden. Plankartan bör kompletteras med tunnelbanans läge.

Kontoret ska se över detaljplanekartan inför utställningsskedet. En fortsatt dialog kommer att hållas med SL.

Stadsbyggnadskontorets sammanvägda ställningstagande

Från de inkomna synpunkterna har intressekonflikter mellan framförallt boende på Hornsbruksgatan som inte vill att förslaget genomförs (möjligen en ombyggnad utav tunnelbanebyggnaden inom samma volym, och utan kommersiella verksamheter på taket) och de som vill se en ombyggnad, framförallt byggherrarna. Det finns också en konflikt mellan boende på gatan som vill att parken och gatan ska vara lugn och utan kommers, och de som vill att parken och gatan ska vara livigare och mer använd.

Förslaget har förändrats radikalt sedan programsamrådet då bostäder gick upp in i parken. Stadsbyggnadskontoret anser att man i samrådsförslaget hittat en bra balans mellan bebyggelse på gatan och bevarande av parkens kvalitéer. Förslaget innebär en livligare gata och att det skapas nya rekreationsytor i parken. Parken och kyrkan blir dessutom mer tillgänglig än vad den är i dagsläget.

Föreslagna förändringar

Med anledning av de synpunkter som framförts under samrådet kommer följande frågor att studeras vidare:

- Utformningen och gestaltningen av glashuset för att bättre passa in med den känsliga kyrkkarakteren. Studier kommer även ske för att se hur

glasbyggnaden upplevs nattetid, så dess ljus inte tar allt för mycket uppmärksamhet från kyrkan.

- Riktlinjer och planbestämmelser kring gestaltning för att säkra den höga arkitektoniska kvalitén.
- Elektromagnetisk strålning och buller från stomljud ska redovisas tydligare.
- Tekniska lösningar ska ses över tillsammans med SL, bland annat elektromagnetisk strålning och stomljud, samt luftschaktet i kvarteret Mejseln.
- Trappan i anslutning till Fortums elnätstation måste studeras vidare, för att inte påverka drift och säkerhet negativt.
- Radon i berggrunden.

Kontoret föreslår att förslaget ändras så att glashuset passar in bättre i den känsliga kyrkmiljön. Förslaget bör också ändras i dialog med SL och Fortum så att de är nöjda med förslagets tekniska lösningar.

Stadsbyggnadskontoret bedömer att ovanstående revideringar innebär en lämplig avvägning mellan olika intressen.

Inkomna synpunkter

Nedan redovisas en sammanfattning av inkomna synpunkter. För yttrandena i sin helhet hänvisas till planakten för projektet, dnr 2009-15437. Planakten för ärendet finns tillgänglig i Tekniska Nämndhuset på Fleminggatan 4.

Statliga och regionala myndigheter och förbund

Länsstyrelsen

Sammanfattande bedömning

Länsstyrelsen bedömer utifrån nu kända förutsättningar att det inte finns skäl att anta att Länsstyrelsen kommer att pröva stadens beslut och upphäva detaljplanen med stöd av 12 kap. 3 § ÄPBL. Detta förutsätter att nedanstående synpunkter beaktas.

Hälsa och säkerhet m.m.

Trafikbuller

Enligt den framtagna bullerutredningen utsätts fasader som vetter mot Hornsbruksgatan för maximala ljudnivåer uppemot 80 dBA och ekvivalenta ljudnivåer uppemot 61 dBA. Med föreslagna lägenhetsplan- och balkonglösningar uppfylls kravet 55 dBA utanför fönster vid minst hälften av boningsrummen.

Rapporten Trafikbuller och planering IV som nyligen tagits fram av bl.a. Länsstyrelsen och Stockholms stad, visar att den upplevda störningen är betydligt mindre om en högre ljusstandard än ljudklass C har använts inomhus vid nybyggnation i bullerutsatta lägen.

Att kräva ljudklass B i avsikt att erhålla en bättre ljudkvalitet inomhus är en rimlig kompensation för en bullerutsatt utomhusmiljö. Länsstyrelsen föreslår att planbestämmelsen som reglerar trafikbullernivåer inomhus skärps så att motsvarande ljudklass B (26 dBA ekv / 41 dBA max) kan uppnås.

Vibrationer

Det är bra att staden uppmärksammar risken för vibrationer. I fortsatt arbete behöver visas att vibrationer och störningar från stomljud inte kommer att bli ett problem. Staden bör överväga om en planbestämmelse som säkerställer att vibrationer inte överskrider riktvärdena, behövs.

Kulturmiljö / Inverkan på riksintresset

Länsstyrelsen delar de synpunkter som förs fram i kulturmiljöutredningens konsekvensanalys gällande bland annat vikten av att den tillkommande parkmarken inte privatiseras och att den tillkommande bebyggelsen måste utformas med hög kvalitet gällande arkitektur, material och utförande. På plankartan saknas helt bestämmelser för gestaltning och utförande. I förslaget finns en byggrätt för en kommersiell byggnad på plan 4 i tunnelbanebyggnaden som ska utformas som ett växthus. Länsstyrelsen anser att en tillkommande permanent byggnad med den föreslagna volymen i detta läge kan innebära negativa konsekvenser för den skyddade kyrkomiljön och den kulturhistoriskt värdefulla parkmiljön. Länsstyrelsen anser att planförslaget bör revideras i detta avseende.

Planområdet ligger inom riksintresseområde för kulturmiljövården Stockholms innerstad med Djurgården där ett uttryck för riksintresset är 1900-talets stadsbyggande och bebyggelseutveckling med parkanläggningar och grönska. I programområdets närhet finns Högalidskyrkan med tillhörande församlingshus som skyddas av 4 kap. kulturminneslagen samt fornlämningar i öster och väster varav de senare är fast fornlämning. På sid 11 står felaktigt att Högalidsparken av Riksantikvarieämbetet inte räknas som ett område av riksintresse för kulturmiljövården. Parken ingår som ovan sagts i riksintesseområdet för kulturmiljövården Stockholms innerstad med Djurgården även om parken inte nämns vid namn i den text där motivering och uttryck för riksintresset presenteras.

Länsstyrelsen var, liksom andra remissinstanser, kritisk till det planprogram som presenterades våren 2011. Programmet omfattade ca 60 lägenheter och huskropparna var högre än i det förslag som nu föreligger. Länsstyrelsen framförde synpunkter på att programförslaget bedömdes ha stor negativ inverkan på den kulturhistoriskt värdefulla parkmiljön. Länsstyrelsen bedömde också att bebyggelsen i förslaget stred mot byggnadsordningen som anger att bebyggelse mot park ska hållas samlad och att mötet mellan bebyggelse och park bör utgöras av en gata med trottoar. Länsstyrelsen befarade även att programmets genomförande skulle leda till att delar av parken privatiserades på ett olyckligt sätt.

I det nu föreliggande planförslaget har antalet lägenheter minskats till hälften, ca 30 stycken, förslaget innehåller också kontor samt verksamhetslokaler och handel. Bostadshusen blir lägre men i gengäld tillkommer ytterligare en byggnad jämfört med programförslaget. Den lägre höjden innebär att påverkan på parkmiljön inifrån parken blir mindre då parken föreslås fortsätta ut över

taken på den planerade bebyggelsen, som i stort sett ligger i samma höjd som parken. Genom att höjden sänks blir påverkan på kyrkans dominerande placering i stadsbilden mindre och det görs inte ett lika stort intrång i själva parkrummet. Till skillnad från programförslaget följer det nu aktuella förslaget, i större utsträckning än det tidigare, byggnadsordningens intentioner gällande mötet mellan park och bebyggelse. Men som påtalas i den antikvariska konsekvensanalysen uppluckras den i dag tydliga gränsen mellan park och stenstad. Planförslaget innebär också att den bergskant som idag utgör större delen av Hornsbruksgatans norra sida försvinner och ersätts av bebyggelse. Berget ger en tydlig karaktär åt parken och på flera ställen går det i dagen. De skarpa bergskärningar som finns söder och sydväst om parken visar tydligt de höjdskillnader som karaktäriserar inte bara Högalid utan stora delar av Stockholms innerstad. Dessa bergskanter är av stort kulturhistoriskt värde och är väsentliga för att ge variation åt gaturummet.

Sammanfattningsvis bedömer Länsstyrelsen, liksom i det tidigare ställningstagandet, att förslaget inte innebär påtaglig skada på riksintresset. Likväl är konsekvenserna för de kulturhistoriska värdena och stadsbilden stora satt i relation till det relativt begränsade antalet lägenheter som ett genomfört förslag skulle resultera i.

Behovsbedömning

Staden bedömer att förslaget inte innebär betydande påverkan på miljön. Länsstyrelsen delar stadens åsikt. Förhållanden på plats, projektets påverkan på omgivningen och det som kan påverka planens lämplighet, får behandlas och bedömas inom ramen för planarbetet.

Trafikförvaltningen, Stockholms läns landsting (tidigare SL)

Ett genomförandeaftal ska tecknas mellan alla parter innan detaljplanen är antagen för att klargöra kostnads- och ansvarsfrågor.

Påverkan på ventilationsschaktet i kvarteret Mejseln måste lösas. Grundläggningsarbeten ska utföras enligt SL:s föreskrifter.

Bullerutredningen är bra. Den bör ses över så det finns utrymme för tätare tunnelbane- och rulltrappstrafik. När det gäller installationer ska socialstyrelsens riktvärden innehållas.

Planen bör reglera störningsskyddsbestämmelser hårdare samt införa ytterligare (T)-områden. Plankartan bör kompletteras med tunnelbanans läge.

Storstockholms Brandförsvär

Då en ny byggnad planeras ovanpå ett garage skal brandcellsindelningen utföras så att rökutveckling i garaget inte kan spridas till ovanförliggande byggnad. Om byggnaden utförs med Tr2 trapphus får dessa inte ha förbindelse med källare. Eventuella hissar/hisschakt bör utformas så att rökspridning förhindras.

Utformning av gata måste ske så att brandförsvarets stegutrustning når byggnader vid gatan. Det gäller speciellt cykelbanor och träd som inte kan anläggas så att åtkomligheten för brandförsvarets stegutrustning försvåras.

Utformning av byggnad med entré till tunnelbanan utformas så att utrymningen och räddningsinsats underlättas.

Trafikverket

Trafikverket har ingen erinran.

Svenska kraftnät

Svenska kraftnät har inget att erinra.

Kommunala nämnder, bolag och förvaltningar

Lantmäterimyndigheten

Lantmäterimyndigheten har synpunkter på att en bestämmelsegräns bör stämma överens med en fastighetsgräns för att underlätta framtida fastighetsreglering. I övrigt har de ingen erinran.

Stadsdelsnämnden

Stadsdelsförvaltningen anser att planförslaget på ett kreativt och intressant sätt möjliggör att bostäder och verksamhetslokaler tillförs området. Genom att anlägga park ovanpå den planerade bebyggelsen utökas tillgänglig parkmark på ett för Stockholm nytt och annorlunda sätt. Förvaltningen vill dock framhålla vikten av att planens genomförande i minsta möjliga mån påverkar Högalidsparkens nuvarande värden och dess karaktär som bergspark.

Positivt att tillgängligheten till parken och Högalidskyrkan förbättras genom den nya hissförbindelsen. Det är dock viktigt att hissen blir attraktiv att använda och att den upplevs som trygg. Genom att tillföra bostäder och verksamheter till den aktuella platsen längs med Hornsbruksgatan ges förutsättningar till att ge gatan ett mer varierat innehåll och mer liv och därmed också en ökad känsla av trygghet. Viktigt att i utformningen av den nya parkdelen och trappsystemen att undvika att skapa platser som kan upplevas som otrygga eller som privat område. Vid utformningen av de nya parkytorna är det viktigt att en anpassning görs med stor omsorg till det befintliga böljande landskapet.

Eftersom växtbäddarna och odlingsytorna på det nya parktaket kommer att få ett relativt tunt jordlager riskerar växtligheten att lätt torka ut. Konstbevattning av dessa ytor behövs därför för att förebygga uttorkning. Det är positivt att ge möjlighet till privata odlingsinitiativ. Förvaltningen vill dock avvakta med ställningstagande i frågan till dess att den nya parken står klar och tills stadens riktlinjer för stadsodling är klara. Förvaltningen vill slutligen påpeka vikten av att de nya byggnaderna uppnår höga arkitektoniska värden och att samtliga tillgänglighetsaspekter nogga beaktas i det fortsatta planeringsarbetet.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden

Miljöförvaltningen anser att förslaget har goda förutsättningar att bidra till en positiv utveckling för området. Genom att utnyttja bergskärningen i Högalidsparken kan exploateringen göras utan att ta parkmark i anspråk, parken blir dessutom mer tillgänglig.

Förvaltningen framhåller framförallt att trafikbullernivåerna i boningsrum inte bör överstiga 26 dB(A) ekvivalent och 41 dB(A) maximal ljudnivå. I övrigt anser nämnden att de föreslagna bullerlösningarna utgör en godtagbar lösning för de enkelsidiga lägenheterna.

Förvaltningen anser att *shared space* lösningen är positiv då det kan betyda att en del av den trafik som letts över från Hornsgatan till Hornsbruksgatan pga. dubbdäcksförbudet på Hornsgatan kan komma att minska. Det är positivt med de många cykelparkeringsplatser som planeras. Om möjligt bör ännu fler placeras vid tunnelbanan.

Det finns risk för vibrationer från tunnelbanan i de planerade byggnaderna. Lämpliga åtgärder bör ses över. Miljökvalitetsnormerna för luftföroreningar bedöms kunna klaras.

Planområdet har inte någon naturmark med ekologiskt särskilt värdefull natur, däremot är de rekreativa och sociala värdena av Högalidsparken stora. Planförslaget har tagit till sig detta på ett bra sätt och förslaget innebär en satsning på att utveckla Högalidsparken. Nya entréer till parken planeras och förslaget innebär att ett antal träd kommer tas ned på Hornsbruksgatan, de kommer att ersättas med nya enligt den trädplan som tagits fram.

Trafikkontoret

Park

För att den gröna karaktären på takterrasserna ska kunna förverkligas är det viktigt att byggnadernas bjälklag ges tillräckliga dimensioner, så att de tål tyngden av väl tilltagna växtbäddar.

Det finns en viss risk att terrasser och utsiktsplatser blir svårskötta, "döda" ytor/återvändsgränder. Detta måste beaktas i kommande projektering, som önskas ske i samråd med trafikkontoret och stadsdelsförvaltningen.

En höjning av den befintliga gångvägen föreslås. Det är då viktigt att tillgängligheten inte försämras genom brantare lutningar. Vid nyanläggning bör lutningar på max 1:20 eftersträvas. Även om trapporna inte fungerar för personer med rörelsenedsättning är det viktigt att ha i åtanke att det finns krav att uppfylla för andra med funktionsnedsättning, såsom sittplatser på vilplanen, handledare och kontrasterande steg. För att förbättra tillgängligheten till parken är det viktigt att hissen i det nya tunnelbanehuset verkligen blir av och att den går att nyttja under merparten av dygnet.

Det är också viktigt att lösa all varuförsörjning och avfallshantering till takterrasserna från Hornsbruksgatan. Ingen fordonstrafik får ske genom parken. Vid kv. Mejseln 1 finns en angöringsväg på parkmark, som är skyltad som gågata. Kontoret rekommenderar att planbestämmelsen ändras till gata alternativt gågata, istället för park. Det finns inte några planer på att ändra utformningen av parkvägen, men kontoret vill säkerställa dess framtida funktion genom planändringen.

Gata

Kontoret ser positivt på att det finns utrymme för blandade funktioner i husen. Lokalerna måste dock kunna varuförsörjas på ett trafiksäkerhets- och

arbetsmiljömässigt lämpligt sätt. Det bör därför säkerställas att det vid behov kan anordnas angränsningsplatser för lastning och lossning av varor. Förgårdsmarken vid radhusen bör ges en stadsmässig karaktär, t. ex. genom en sammanhållande mur, häck eller staket. Hornsbruksgatans utformning; dess mått i sektioner, markbeläggning, vegetation och möblering är av mycket stor betydelse och måste diskuteras vidare. I samband med upprustningen är det särskilt viktigt att gatumiljön blir bra för gående och att det finns övergångsställen eller gångpassager på strategiska platser. Om man skapar en "shared space"-yta är det viktigt att alla gruppers behov beaktas, så att ytan blir lättorienterad och enkel att röra sig på. Lämpligt markmaterial, utformning och mått måste godkännas av trafikkontoret.

I samband med projekteringen av Hornsbruksgatan och den nya tunnelbanebyggnaden bör det även utredas om entrén till tunnelbanan kan bli helt tillgänglig, dvs, om det går att ta bort de existerande stegen vid entrén.

Parkering

Föreslagen parkeringsnorm är 0,5 parkeringsplatser/lägenhet, vilket är lägre än såväl stadens parkeringsnorm som det genomsnittliga bilinnehavet i innerstaden. Parkeringen till de föreslagna bostadshusen avses lösas genom ett 25-årigt avtal med Stockholm Parkering. Hur parkeringsefterfrågan från verksamheterna i bl. a. tunnelbanehuset ska omhändertas framgår inte av planbeskrivningen. Kontoret anser att parkeringstalet 0,5 platser/lägenhet är för lågt, med hänsyn till förväntat bilinnehav. 1,0 platser/lägenhet är det generella parkeringstalet i staden och för radhus är parkeringstalet normalt ca 1,5 parkeringsplatser/hus. Ett bra kollektivtrafikläge ger inte självklart lägre efterfrågan på parkeringsplatser, utan det påverkar framför allt användningen av bilen. Kontorets bedömning är att det i det här fallet rör sig om bostäder i den högre prisklassen och att bilinnehavet därför kan förväntas vara högt. Det är också anmärkningsvärt att parkeringstalet har sänkts sedan programsamrådet, från ca 0,65 parkeringsplatser/lägenhet. Kontoret föreslår att parkeringstalet höjs till minst 1,0 platser/lägenhet. Går det att göra ett liknade avtal när det gäller tunnelbanehuset, så är det välkommet.

Kontoret instämmer inte fullt ut i resonemanget kring motiveringen av parkeringsköpet för att undvika garageutfarter och anser att den meningen bör uteslutas ur planbeskrivningen.

Antalet planerade cykelparkeringsplatser i bostäderna, 3 platser per lägenhet, uppfyller trafikkontorets normtal med marginal. Även för tunnelbanehusets del måste cykelparkering anordnas på tomtmark.

Avfall

Det anges att den föreslagna bostadsbebyggelsens avfallshantering kan lösas med sopsug. Dockningspunkter för sopsugen bör förtydligas. Det går inte heller att utläsa om sopnedkast till sopsugen placeras i soprummen, om planen är att soprummen ska användas för andra fraktioner utöver hushållsavfall eller om grovavfall ska förvaras i soprummen. Det framgår inte heller hur avfallshanteringen till det nya tunnelbanehuset ska lösas. Vid ev. fastighetsnära insamling av avfallsfraktioner som ska hanteras i grovsoprum ska sträckan mellan soprum och uppställningsplats för hämtfordon vara så kort som möjligt. Det är av stor vikt att en tillräckligt stor yta avsätts för återvinningsbehållarna, som troligtvis inte kan stå kvar på befintlig plats till följd av exploateringen.

Stockholms stadsmuseum

Stadsmuseet ser positivt på att bostadshusens höjder har minskat sedan programskedet. Museet anser att förslaget kan accepteras under förutsättning att den östligaste bebyggelsen (hus 3) minskas för att bevara den östra trappan. Parkens bergsskärningar bör så långt som möjligt beaktas i öster liksom i parkens sydvästra hörn av hänsyn till Södermalms topografi och stadsbyggnadshistoria. Växthusets höjd bör minska för att säkra vyer från gatan mot kyrkan. Skyddsbestämmelser för tunnelbanebyggnadens entré kan införas i detaljplanen. Stadsmuseet välkomnar i övrigt en arkitektonisk och konstnärlig genomarbetning av Hornsbruksgatans nya bebyggelse.

Rådet till skydd för Stockholms skönhet

Skönhetsrådet tillstyrker förslag till detaljplan med erinran dels om att detaljplaneförslaget inte får bli prejudicerande och i framtiden motivera byggande i parkmark, dels om att den höga arkitektoniska kvalitet som förutskickas i planförslaget garanteras vid genomförandet.

Då bostadshusen har sänkts har den barriärverkan rådet tidigare befarade mellan gatan och parken kunnat undvikas, den nya bebyggelsen ser nu ut att snarare kunna bli en visuell länk mellan dessa. Användningen av taken som en förlängning av Högalidsparken förstärker kopplingen och i sin bearbetade form uppvisar byggnaderna dessutom en omsorgsfull gestaltning med innovativa drag. Skönhetsrådet vill dock med skärpa betona att det inte är möjligt att förlägga bebyggelse även på övriga sidor av Högalidberget eller på andra platser som uppvisar liknande bergsskärningar. Inte heller får det bli ett prejudikat för att ta parkmark i anspråk för exploatering.

Rådet är positivt till att den nya tunnelbanebyggnaden möjliggör användning för såväl handel som centrumfunktioner – det ger goda förutsättningar för att skapa mer liv och rörelse i och omkring Hornsbruksgatan. För att förstärka möjligheten till ett rikare stadsliv bör de föreslagna bokalerna i bostadshusen utgå för att undvika att de på sikt omvandlas till bostäder. I stället bör planbestämmelserna föreskriva att dessa används för verksamheter som bidrar till att skapa liv längs Hornsbruksgatan.

Stadsbyggnadsnämndens råd för funktionshindersfrågor

Rådet är negativt till etagelägenheter, eftersom de är olämpliga som bostäder för hushåll med rörelsehindrade familjemedlemmar. Om de ändå byggs, ska det finnas möjlighet att installera inomhushiss (vertikalhiss) med bibehållen god planlösning. Entrélösningen följer inte stadens riktlinjer som säger att alla entréer ska vara tillgängliga.

Rådet anser att den planerade hissen från gångvägen ska gå ända ner till tunnelbaneperrongen. Det är positivt att möjligheten finns att höja gångvägen med ett par meter för att öka tillgängligheten till kyrkan.

Stockholms Stads parkerings AB

Stockholms Parkering är i grunden positiv till förslaget med dess lösning av parkeringsfrågan.

Stockholm Business region AB

Stockholm Business Region avstår från att svara på remissen mot bakgrund av att ärendet inte ligger inom ramen för bolagets verksamhetsområde.

Idrottsförvaltningen

Idrottsförvaltningen har inget att erinra

Övriga remissinstanser**Stockholm Vatten AB**

Vattenanslutning kan beredas genom befintlig vattenledning i gatan. En omläggning kan vara aktuell. En kapacitetsstudie bör utföras för att utreda detta. Anslutning till den befintliga avloppsledningen kan ske. Högalidskyrkans befintliga spillvattenledning ansluter i Hornsbruksgatan och passerar sedan planområdet. Denna bör beaktas. Dagvatten bör i första hand tas om hand inom fastigheten. I annat fall kan dagvatten efter fördröjning avledas till den befintliga kombinerade avloppsledningen i gatan. Ett ytterligare alternativ är att befintlig dagvattenledning i korsningen Borgargatan/Hornsbruksgatan förlängs och dagvatten avleds dit.

Fortum Distribution AB

Åtgärder i Fortum Distribution AB:s befintliga anläggningar utförs efter beställning till Fortum Distribution AB samt bekostas av byggherren. Fortum Distribution AB har nyetablerad elnätstation med tillhörande elnät inom planområdet som kommer beröras om planen genomförs. Planerna med att anlägga trappa i anslutning till elnätstationen måste lösas, för att inte påverka drift och säkerhet negativt.

I gatan i anslutning till elnätstationen finns idag stora ledningsstråk med elskåp. Utrymmet är med andra ord redan i dag starkt begränsat till vilket hänsyn måste tas. Fortum Distribution AB förutsätter direktkontakt mellan våra elnätplanerare och SBK/ byggherre på ett tidigt stadium av processen, så att ovanstående frågor löses. Vi förutsätter också att nyetableringen tar hänsyn till Stadens EMF-policy. I övrigt har vi ingen erinran vad gäller distributionsanläggningar för el.

AB Fortum Värme

Fjärrvärme finns i området och kan erbjudas. Fortum ska kontaktas vid ledningsflyttar och sprängningar så tidigt som möjligt. Igen erinran i fråga om gas.

TeliaSonera Skanova Access AB

Skanova har ett betydande telenät inom planområdet och ett större ledningsstråk med tillhörande kabelbrunnar utefter Hornsbruksgatan. Tvingas Skanova vidta undanflyttningsåtgärder eller skydda telekablar för att möjliggöra exploatering förutsätter Skanova generellt att den part som initierar åtgärden även bekostar den. Skanova utgår från att nödvändiga åtgärder i telenät till följd av planförslaget kommer att framgå av planhandlingarna.

Hyresgästföreningen Södermalm

Hyresgästföreningen Södermalm tillstryker förslaget i sin helhet.

Sakägare enligt fastighetsförteckning

Anna-Lisa Almerström, Hornsbruksgatan 7

Högalidskyrkan ligger vackert inramat av parken som ett landmärke. Förstör inte den fria vyn genom att bygga ett stort glashus. Ingen kommers i parken runt kyrkan. Låt oss behålla parken orörd som en oas. Den befintliga påbygganden på tunnelbanehuset utgör ett avskräckande exempel på hur en vision blir hemsk. Gör inte gatan smalare. Bredden behövs för lastbilar som levererar till butikerna.

Thomas Berg, Wenche Berg, Hornsbruksgatan 9

Ert förslag är förkastligt för oss som redan bor i området! Vi protesterar på det bestämdaste! Hänsyn bör tas till redan befintliga bostäder och boende i området. Vi vill ha en förbättrad bostadssituation, inte sämre. De nya bostäderna kommer bli mörka och dyra att bygga. Det vore bättre att bygga på Gärdet.

Gör inte gatan smalare. Det är redan trångt och bullrigt med dålig framkomlighet. Gatan borde enkelriktas eftersom den är byggd för vänstertrafik. Det behövs inga fler butiker och restauranger. Det finns redan gott om dom i Hornstull och Liljeholmen. Bygg om tunnelbanebyggnaden. Det behövs en trevligare fasad. Men inga byggnationer på taket. Vi invänder emot att vi kommer få insyn från taket direkt in i vår lägenhet. Verksamheten på taket är störande. Kommersiella verksamheter fungerar dåligt med kyrkans verksamhet. Det vackra förtas och kulturkrockar uppstår.

Att spränga långt in i berget är ett alltför stort ingrepp. Parken nyttjas idag av de som vill ha en lugn miljö. Att bygga terrasser och utsiktsplatser nyttjar inte det lugn som finns idag. Värna om de gamla vackra träd som finns.

Bilderna på sodermalmsnytt.se är missvisande.

Camilla Björk, Hornsbruksgatan 7

Bygget kommer att förstöra en stor del av parken och göra vår boendemiljö sämre. Det borde stoppas omedelbart.

På samrådsmötet var det många frågor som inte besvarades. Möte var lagt då många var på semester för att det inte skulle vara så många som skulle kunna komma.

De smalare gatorna kommer göra miljön sämre då det redan är trångt för lastbilar. De kommer nu vara på gatan ännu längre vilket innebär mer avgaser. Vi som har bilar kommer få det ännu svårare att hitta parkering. Vi har inte råd att parkera i garaget.

Uteplatserna till bostäderna kommer inte vara trevliga då det är mycket stökigt på gatan. Vädringsfönstren kommer inte kunna vara öppna då det väsnas mycket på gatan.

Parken är en viktig plats för promenader och avkoppling. Man bör inte riva ner träd och höja parken. De planerade utsiktsplatserna och grillplatserna är dåliga eftersom de ger insyn till de som bor mittemot. De kan också locka till sig fler stökiga personer.

En ny verksamhet på taket är negativt eftersom det är störande. Det finns redan gott om restauranger och galleria i Hornstull.

Den befintliga tunnelbanebyggnaden behöver göras om, men den planerade är för hög och vetter ut mot gatan. Det nya huset kommer för nära det hus jag bor i.

Meit och Lennart Blomgren, Hornsbruksgatan 9

Bygg inte bostadshus i Högalidsparken. Bygg utanför innerstaden, inte på Södermalm. Bygg om tunnelbanebyggnaden. Men det behövs inga centrumfunktioner. Dessa finns i Hornstull och Liljeholmen. Bygg inte ovanpå den nya tunnelbanebyggnaden. Vi vill inte bli störda av en verksamhet långt in på natten. Den föreslagna bebyggelsen bryter i stil med krykan på ett negativt sätt. Den grönska som försvinner om det bebyggs försämrar luftkvaliteten och leder till buller i parken från gatan. Det är mycket trafik på gatan. En shared-space lösning kommer inte att fungera och är olämplig.

Johan Bodin, Lignagatan 2

Jag, mor och min tjej vill att träden på Hornsbruksgatan ska vara japanska körsbärsträd. Vi vill inte ha någon nattklubb. Inga fler restauranger. Finns nog i Hornstull. Sprängmassorna bör krossas till betongfyllning på plats för att minska lastbilskörningen. Ställ krossmaskinen inne i berggaraget. Ge plats åt en flygande trapets i glashuset på taket. Och klättervägg, sky diving turbin body flight och orkideodling.

Byggnadsfirma Olov Lindgren, fastigheten Spettet 15

Vi har i samband med tidigare samråd haft kritiska synpunkter till de föreslagna nya huskropparna. Det är med tillfredsställelse vi konstaterar att våra och andras synpunkter beaktats i det nya förslaget. Därmed tycker vi alltså att de nya redovisade skisserna har betydligt bättre kvalitéer och kan acceptera den föreslagna nybyggnationen och till och med tro att den kan tillföra området något positivt.

Seyhmus Ceylan, Varvsgatan 29

Jag föreslår att bygget på Hornsbruksgatan byggs. Bygg ett vackert växthus med Medelhavsklimat och växter. Dit kan jag flytta min restaurang. Jag tror det kommer bli Europas vackraste plats.

Susanne Engman, Hornsbruksgatan 1

Stockholm behöver alla sina grönområden – om möjligt fler, inte färre. Att ta bort långsidan av Högalidsparken för att bygga 30 lyx-lägenheter ligger inte i linje med detta. Över 40 gamla träd växer på det område som berörs och måste i så fall huggas ner. De vackra klippväggarna ger en unik prägel till området och tar man bort dem kommer de aldrig att gå att ersätta i framtiden.

Högalidsparken är en unik klipp/vildpark med många vilda djur som harar, rävar och stort fågelliv. Men tillgängligheten till parken är idag god, och dessa

planer kommer inte göra någon större skillnad i detta hänseende. Däremot kommer djurlivet med största säkerhet skadas.

Planerna täcker även in att bygga en ersättningsbyggnad (dock utan beslut för vad den ska användas till) för den temporära byggnad som idag finns ovanpå T-banhuset. Varför planera in en ersättning för ett temporärt bygge, och dessutom utan att ha ett användningsområde för det? Planerna täcker även in ett cafe/restaurang bredvid T-banhuset. Det finns inga behov för detta. Jag gissar att man lagt med detta i planerna för att säkerställa en inkomst snarare än för att täcka ett verkligt behov av sådana faciliteter. Det nya T-banhuset måste inte bli högre och gå ut mer i gatan än det gör idag.

Det torg som planeras på gatan för att sänka trafikhastigheten fyller heller ingen funktion då genomsnittshastigheten idag är ca 10 km/tim. Detta samt det faktum att de nya husen skulle göra gatan betydligt smalare kommer medföra problem med att få plats med varuleveranserna till mataffären.

Else-May Eriksson, Hornsbruksgatan 5A

Högalidsparken har höga sociala och kulturhistoriska värden. Att bygga hus på den mest förorenade delen i stan och hävda att en miljöutredning ej är nödvändig är att visa förakt för boende. Vi behöver inte mer butiker, kontor, föreningslokaler, restauranger, eller hotell. Hur kan det bli träd på gatan med alla lastbilar som ska lasta på gatan?

Torbjörn Holking, Borgargatan 13

Bullerutredning:

Det finns stora osäkerheter i uppskattningen av framtida trafikflöden. Trafikflödesmätningen i mars 2012 gjordes då ombyggnader pågick. Ett begränsat antal butiker med tillhörande transporter var då öppna och Borgargatan var enkelriktad. Borgargatan är numer dubbelriktad och antalet transporter har ökat markant. Den ökande trafiken påverkar de bostäder närmast Lignagatan som rapporten anger som mest trafikbullerutsatta.

Stomljudd från tunnelbanan är uppmätta i två punkter utanför själva placeringen för bostäderna främst då hus 1. Det finns en stor osäkerhet i mätningarnas relevans för den faktiska situationen. Det konstateras sedan att kompletterande mätningar bör göras och husen eventuellt placeras på vibrationsdämpande matta. Vibrationer från ventilationsschaktet måste också lösas i en eventuell nybyggnad. Det är inte helt uteslutet att liknade resultat skulle uppmäts vid ventilationsschaktet vid hus 1.

Den skärmverkan av 1,5 m(!) hög balkongsida som förutsätts beträffande vädringsfönstrens placering ifrågasätts. Skärmverkan gäller här trafikbuller. Men lågfrekvent ljud typ trafikbuller skäras inte rakt av utan "böjs" något runt ett hinder.

Luftutredning

Luftutredningen avser trafikavgaser. Det finns ingen utredning angående radon från berggrunden. Förmodligen kan eventuell radon ventileras bort, men mätningar/utredningar borde ha gjorts.

Inflöde av solljus

De bostäder, hus 1 o 2, som planeras har endast fönster mot gatan. Även om de modesta kraven i BBR klaras blir lägenheterna mörka med mycket begränsat infall av direkt dagsljus. Detta förbättras inte heller av de höga ”balkongväggarna” som krävs pga bullerkraven.

Ventilation av bostäder

Inbyggnaden av bostäderna kräver mekanisk ventilation med luftintag mot gatan.

Byggets påverkan kv Mejseln.

Byggandet av hus 1 innebär att delar av kvarteret närmast Hornsbruksgatan måste sprängas/schaktas bort. Detta innebär stora störningar för de boende och risk för skador på fastigheten. På plats kan konstateras att det finns stora sprickor i bergrunden utefter Hornsbruksgatan och kring tunnelbanans ventilationsschakt. På gården till kv Mejseln finns idag en ståtlig björk. En urschaktning av bergrunden enligt redovisade skisser kommer att kraftigt påverka överlevnaden för denna björk.

Eva Jeppsson, Borgargatan 11

Bra att man gör något åt tunnelbanebyggnaden och att husen inte kommer över parknivå. Man bör inte bygga längst ner mot Borgargatan. Det riskerar att skada HSB:huset. De stora träd som finns bör bevaras. Området behöver all grönska i form av träd.

Gun Johansson, Hornsbruksgatan 5A

Högalidsparken är en kulturhistoriskt värdefull park och nuvarande karaktär och värden ska bevaras enligt Stockholms parkprogram. Enligt förslaget till detaljplan försvinner den bergsskärning och träden som ger Högalidsparken sin karaktär av bergspark och som framhäver kyrkan. En bidragande orsak till att dagens luftiga park med sin rika vegetation är en avstressande och rofylld miljö är att den är kravlös och utan kommers.

En utgångspunkt i programmet är att bostäderna inte ska sträcka sig över parknivå. Enligt förslaget kommer parknivån och gångvägen istället att höjas på vissa ställen för att jämna ut bergsparken. Den nya parken ska förses med ett "stort växthus på (T)byggnadens tak". Att huset (med publik verksamhet) delvis kommer att skugga parkstråket framgår av förslaget, men inte husets verkliga förhållande till kyrkobyggnaden eller hur utsikten kommer att begränsas i parken/från gångvägen. Utsikten från parken/gångstråken är viktiga för vila och återhämtning och att den inte hindras av ett stort hus.

Den föreslagna trädplanteringen kan inte kompensera dagens utformning av naturmiljön som med stor sannolikhet minskar luftföroreningar från Hornsgatan. De föreslagna huskropparna gör dessutom Hornsbruksgatan mer slutet och instängd tillsammans med T-byggnadens föreslagna utskjutande våningar.

Att enligt förslaget "shared space-yta" framför T-banhuset skulle ge en "lugnare och tystare gatumiljö" förefaller inte ha något med verkligheten att göra. I dagsläget är det tidvis trångt på gatan med parkerade lastbilar med varuleveranser. Trafiken minskar inte eller låter mindre för att den "saktar in". Risken måste finnas att en upphöjning i gatan får motsatt effekt. Planerna på

växthus, restauranger och s.k. centrumfunktioner medför snarast ökad trafik med behov av av- och pålastningsytor i T-banhusets (hissens) närhet.

Sigfrid Larsson, Hornsbruksgatan 3A

En byggnation längs Hornsbruksgatan skulle förstöra mycket mer än den ger – och det för all framtid!

Ulla Larsson, Hornsbruksgatan 3A

Bygg inte i parken. Vi behöver våra gröna oaser och träd för att rena luften på Hornsbruksgatan. En byggnation skulle medföra en allt för stor påverkan på parken. Gatan blir mörkare och smalare. Trafiken blir värre och påverkar även lastbilar som fastnar i köer.

Den unika bergsskärningen försvinner och omfattande sprängningar stör människor och djur. Att kalla denna exploatering av Högalidsparken för en "utvidgning av parken" är horribelt. Vyn från gatan mot parken skulle bli förvanskad då en 1,2 meter jord läggs ovanpå nybyggnationen. Skissen som visar östra delen av gatan där leveranser sker är felaktig.

Pia Lenngren, Hornsbruksgatan 7

Samrådstiden var väldigt kort då de flesta är på semester. Men jag antar att det fanns en tanke bakom.

Det tänkta bygget förstör parken och kommer att bli ännu högre än det första planerade bygget. Först ska parkmarken höjas två meter och sedan ska ett stort glashus byggas ovanpå T-banebyggnaden. Glas-huset som man tror kommer att vara genomskinligt kommer att bli 34 meter långt och över 6 meter högt! Helt vansinnigt.

Kyrkan kommer att bli undanskymd och parken kommer att bli mycket mindre och förstöras. Några ytterligare grillplatser behövs inte. Alla nuvarande fastigheter har ordnade grillplatser på sina gårdar och i Tanto finns det gått om plats.

Avståndet till nuvarande hus och den nya tilltänkta fastigheten blir 16 meter. Det blir inte mysigt för det boende. Tror inte att Kevius eller någon annan för den delen skulle vilja bo så själv. Hornhuset nere vid "nya Hornstull" borde vara ett avskräckande exempel. Några träd lär inte heller växa på den mörka sidan av gatan.

Bilderna ger en missvisande bild och försköner verkligheten. Det verkar som man glömt bort att det idag finns garage i fastigheterna och att ett nytt garage byggdes under kyrkan för ett par år sedan. Flera affärer har sina varuintag från gatan. Södermalm är den mest krogtäta stadsdelen i Stockholm så fler restauranger behövs inte i området. Bygg gärna om T-baneingången och RIV det fula "Taket" men låt parken och gatan vara som den är.

Gustaf Nordenskiöld, Jakob Solgren, Hornsbruksgatan 13

Vi emotsätter oss alla de förslag som rör bebyggelsen av Högalidsparken längs med Hornsbruksgatan.

Planen avverkar skog och privatiserar stadens parker. Det skulle i förlängningen innebära att det är fritt fram att bebygga de flesta parker i

Stockholm. Detta samtidigt som Stockholms befolkning växer och förtätningen innebär ett allt hårdare nyttjande av stadens parker.

Hornsbruksgatan upplevs idag som en grön gata där huvuddelen av den norra sidan kantas av fullvuxna träd och en bergsskäring där bakom. Grönskan förbättrar klimatet i Hornstull. Med det nya planförslaget kommer angränsningen till parken från gatunivå att försvinna. Bebyggelsens front mot grönska täpps igen av byggnader i sten och tegel.

Enligt Södermalms parkprogram ”skall nuvarande karaktär och värden bevaras för Högalidsparken”. Så blir ej fallet om detta planförslag genomförs. Värdet på en park är inte bara den yta som är möjlig att beträda (tillgänglig) utan också de delar som är svåransända som berg, träd, buskpartier och branter. Karaktären förstörs av att avverka träd och genom att höja hela parknivån så att den blir ”konstgjord” samt spränga bort bergsskärningen.

Enligt stadsbyggnadsnämndens beslut får inte bostäderna i den nya bebyggelsen sträcka sig över parknivå. I planförslaget är alla bostäder över parknivå vilket är högre än vad stadsbyggnadsnämnden har beslutat.

Håkan Nohre, Hornsbruksgatan 13

Högalidsparken erbjuder idag en unik parkmiljö i innerstaden med egenskapen av bergspark med en sluttning där den vackra Högalidskyrkan framträder högst upp, ett rikt naturliv med stora vackra träd som sträcker sig ner till Hornsbruksgatan genom bergsskärningen. De många träden och grönskan som sträcker sig ner på gatan gör att kontakten park-gata idag är mycket tydlig.

Högalidsparken skiljer sig från närliggande Tantolunden, som är mera av ett picknick-område, med musik och alkoholförtäring. Istället erbjuder Högalidsparken en annan typ av rekreationsområde, mera lämpligt för "en lugn stund" än Tantolunden.

Jag ställer mig positiv till att ersätta nya T-bane byggnaden som är mycket ful. Det är dock extremt olyckligt att frågan om T-bane byggnaden buntas ihop med frågan om exploatering av resten av parkens sydsida. Jag är starkt emot "den genomskinliga" påbyggnaden vars syfte, växthus, café eller krog är oklart i förslaget. Detta hus skymtar bara i bakgrunden på någon bild i förslaget, och är då nästan osynligt. Detta är vilseledande.

Om huset, vilket antyds, får karaktären av café eller restaurant kommer det att medföra en privatisering av en stor del av parkens södra stråk. En enklare mindre snyggt utformat kiosk på max 4 kvadratmeter för försäljning av glass/kaffe med lite utplacerade stolar skulle däremot kunna passa.

En förutsättning för att bostäder ska kunna byggas är att de inte privatiserar parken eller förändrar parkens karaktär. En förutsättning är att husen inte går över parkens marknivå i enlighet Stadsbyggnadsnämndens beslut i mars 2012. Tyvärr innebär förslaget att man spränger sig längre in i parken och höjer parknivån för att därigenom kunna bygga högre. Detta medför att alla träden mot gatan försvinner och att parken plattas ut, vilket gör att karaktären av Högalidsparken som en bergspark försvagas kraftigt, och sambandet mellan gata park försvagas. Att höja parkens marknivå innebär också ett brott i

beslutsprocessen jämfört med beslutet ovan, vilket försämrar medborgarinsynen i processen.

Om man istället, i enlighet med Stadsbyggnadsnämndens beslut, byggde max i höjd med nuvarande parks marknivå så skulle Högalidsparkens karaktär kunna behållas i mycket högre omfattning. Bygg mindre studentlägenheter istället för stadsradhus. Det skulle minska belastningen på gatuparkering i området.

Anne-Marie Nyqvist, Hornsbruksgatan 13

Högalidsparken bör inte bebyggas. Den skall bevaras som den bergspark den är med all sin grönska som behövs för de boendes välbefinnande. Bevara bergssidorna. Det som bör åtgärdas är det fula T-banehuset som förstör helhetsintrycket med den vackra Högalidskyrkan i parkens höjdpunkt.

Byggnaderna kommer också att bli högre än nuvarande parknivå vilket betyder att parken kommer att höjas mycket. Det blir omfattande sprängningsarbeten. Det behövs inte fler butiker och serveringar i Hornstull. Det är inte vettigt att använda parkmark i staden för att bygga bostäder. Stadens parker får inte naggas i kanterna!

Stig Nyqvist, Hornsbruksgatan 13

Bygg inte på gatan. Bevara bergsparken och utsikten från gatan mot kyrkan. Undvik att spränga i parken. Det som bör ändras är det fula tunnelbanehuset. Det skulle kunna rivas och göras mindre för att passa in med den vackra kyrkan. Bergskärningen skulle kunna belysas nattetid. Bygg inte i parker. Det kan inte lösa bostadsbristen. Människor behöver lunga grönytor i sin närmiljö. Bygg på andra platser t.ex. Bromma flygfält eller närliggande industriområden.

Britt Ohlson, Eva Åkerberg, Gert-Ove Andersson, Oläsligt, Hornsbruksgatan 5A

Framför synpunkter emot att Hornsbruksgatan exploateras i form av bifogade tidningsurklipp.

Siv Ouchterlony, Borgargatan 13

Negativ till planerna. Har redan stått ut med mycket buller vid alla nybyggnationer i området. Planerna förstör gård, buskar och träd.

Karin och Åke Persson, Hornsbruksgatan 7

Nej, till bebyggelse av bostadshus i Högalidsparken. Ja, till en ny smäcker T-baneuppgång eller ny fasad på nuvarande. Dock ingen utbyggnad vare sig på höjden eller bredden.

Parker behövs. Högalidsparken är en bergspark, en innerstadsoas. Att såga ner ca 50 fullvuxna träd och spränga bort bergsskärningen är detsamma som att stympa parken. Buller dämpas och luften renas av träden. Sommartid finns växtlighet i bergsskärningen, men den är vacker även vintertid. 29 bostadsrätter med grönklädda tak kan inte på något sätt ersätta det som finns idag.

De planerade utsiktsplatserna är dåliga då de leder till ökad insyn hos boende på gatan. Glashuset på taket är för stort. Det skulle skada områdets/parkens karaktär och totalförstöra siluetten mot kyrkan.

Vi behöver inte fler butiker och restauranger. Det räcker med "nya" Hornstull Gatubredden vill vi ha kvar som den är då det redan idag är trångt och besvärligt med alla varuleveranser och ofta förekommande dubbelparkeringar.

Monica Sagerfors, Hornsbruksgatan 5A

Låt Högalidsparken vara lite lugn utan dunka-dunka och tingel-tangel. Nya lägenheter behövs inte och den nya bebyggelsen är ful. Växter finns i parken. Serveringar finns i Hornstull. Grillplatser finns i Tanto. Det behövs inget nytt.

Marina Santini, Varvsgatan 25

Planen är bristfällig på många sätt och bör förkastas i sin helhet.

I planbeskrivningen anføres Stockholmsmodellen. Det finns dock ingen hänvisning till ett officiellt dokument där denna modell beskrivs. Följaktligen är planen bristfällig i sak.

Utförsäljning av historisk och kulturell mark till byggföretag för att de ska bygga bostadsrätter är omoraliskt. Påverkan och skada och av offentliga grönområden för att bygga privata boenden är olagligt. Det är orättvist att bilverkstaden ska försvinna.

Att spränga bort ursten och gamla träd som hör till en allmän park för att bygga "exklusiva radhus" är inte bara olagligt, utan också slöseri. Bygg bostäder som alla har råd med i förorterna. Förtätningen av innerstaden med lyxbostäder leder till segregation.

Planerna påverkar parken negativ, särskilt för barnen. Idén om att "utvidga Högalidsparken" kompenserar inte det minsta miljöförlusten och slöseriet av offentlig egendom. Det behövs inte fler restauranger och butiker. Det finns i Hornstulls köpcentrum. Den befintliga restaurangen Taket var mycket önskad.

Bullret ökar. Skuggningen kommer att öka, och luften blir mer förorenad.

Plantera nya träd längs Hornsbruksgatan, och konvertera gatan till en boulevard med bänkar och kiosker med en terrass över Högalidsgaraget. Renovera tunnelbanestationen. Bygg en hiss från Hornsbruksgatan till parken. Gör trapporna mindre branta.

Birgitta Sjölander, Hornsbruksgatan 3A

Bergsidorna med sin grönska behöver bevaras för att rena luften från Hornsgatan och som en oas för djur och människor. Vi behöver inte 29 nya lägenheter och restauranger här. Karaktären av bergspark förstörs, när parken planas ut och "utvidgas" med grill- och utsiktsplatser. Det är en grov brist på respekt. Det finns nog med restauranger och likande i Hornstull. En avsmalnad gata innebär ett högt tryck på boende på gatan med tanke på alla transporter. Bygg gärna om tunnelbanebyggnadens fasader men höj inte byggnaden och permanenta inte verksamheten på taket.

Jag hoppas att Stadsbyggnadskontoret stoppar politikernas iver att bygga i Stockholms parker.

Ingrid och Derek Skinner, Borgargatan 16

Förslaget ses med sorg och bestörtning. Antalet bostäder som skulle kunna byggas är försumbart jämfört med den stora, för all framtid, svåra förlusten.

Högalidsparken är en underbar oas som ramar in Högalidskyrkan med sin vackra natur. Berget mot Hornsbruksgatan markerar den vilda och ursprungliga delen av parken. Om berget skym/sprängs har en naturhistorisk miljö gått förlorad för alltid.

Att hugga ned alla stora och gamla träd är oförsvarbart, i synnerhet det stora kastanjeträdet och asken som står bredvid varann på sydvästra sidan.

1988 köpte vi en lönn med anledning av att Södermalm fyllde 700 år. Trädet har vuxit sig stort och fyller oss med glädje "Fritid Stockholm åtar sig att sköta träden och se till att de finns kvar i minst 50 år." Vi vill behålla vårt vackra träd. Vi vill inte ha en ny tanig trädliknande historia istället.

Elisabeth Svedin, Borgargatan 18,

Det är så glädjande när demokratin kan fungera och politiker lyssnar på folkets synpunkter och kan ge nya riktlinjer för en nybyggnation.

När det omfattande och ambitiösa samrådet "Community Planning Weekend" genomfördes förra året var jag mycket skeptisk och trodde att det enbart var sken-demokrati, så det var med stor positiv förvåning som jag fann att den ansvariga politikern faktiskt beaktade de synpunkter som framkom från alla våra arbetsgrupper under samrådet, och gett nya riktlinjer som bantat ner projektet till ett riktigt bra förslag.

Det är trist att så många träd längs berget måste tas bort i förslaget. Jag hoppas att ni på något sätt bevarar minnesträdet som modern till den dödade sonen planterat vid västra sidan av berget. Jag uppskattar att ni framhåller att de stora vackra kastanjeträden på berget i parken ska bevaras.

I nuvarande läge sluttar marken nedåt på utsidan av stigen så denna sluttning kan ej användas för picnic el. dyl. så det är mycket bra att parken planas ut och blir större i och med att den går ut ovanpå hustaken och garaget. Men enligt en av era bilder så är taken stenbelagda och det är en stor besvikelse. Låt parken/gräsmattan fortsätta ut på hustaken/garagetaket som parkförlängning.

Tillgängligheten till Högalidskyrkan har alltid varit bedrövlig. Superbra om tillgängligheten till kyrkan i och med detta förslag blir bättre både för vanliga gångare, barnvagnar och rörelsehindrade.

Positivt med hiss upp till parken. Bra att det är en publik verksamhet på berget sent på kvällen så att inte parken lämnas öde.

Svenska Bostäder, fastigheten Spettet 21 samt Plankan 24

Svenska bostäder skriver att de har inget att anföra med anledning av detaljplaneförslaget.

Lisa Wellenius, Lars-Gunnar Maderud, Hornsbruksgatan 13

Vår generella ståndpunkt är att ytterligare bostadshus och kommersiella lokaler ej skall byggas i Högalidsparkens södra del då dessa har alltför stor kultur- och miljömässig påverkan på Högalidparken.

Den planerade nybyggnationen strider mot principen att parkmark ska angränsa mot en allmän gata, inte av privata bostäder eller kommersiella verksamheter.

Förslaget förstör Högalidsparkens egenskap som bergspark. Det anförda argumentet att delar av parken redan är bebyggd är ej relevant för att bygga nya hus. Varför göra om samma misstag igen? Det bör finnas en vision för Högalidsparken från stadens sida.

Nedan är konstruktiva förbättringssynpunkter på det lagda förslaget som dock inte påverkar den generella ståndpunkten. Hus 2 bör endast vara två våningar för att bevara siktlinjer till Högalidskyrkan och ansluta bättre till parkens karaktär. Istället skulle den planerade trappan mellan Hus 2 och tunnelbanebyggnaden kunna bebyggas med ytterligare radhus/lägenheter.

Parken bör inte höjas. Istället bör höjden på den föreslagna tunnelbanebyggnaden justeras för att bättre passa in med nuvarande nivå och landskap. Bättre tillgänglighet för allmänheten till Högalidsparken och därmed en ökad trygghet i parken kan åstadkommas genom den planerade om/ny byggnation av tunnelbanebyggnaden på dess befintliga bebyggda yta utmed Hornsbruksgatan.

Övriga, ej sakägare

Anders Edlund, Tjärhovsgatan 16

Förslaget är ett positivt tillskott i stadsbilden. Fler bör få möjligheten att njuta av våra omgivningar och vårt levande stadsliv.

Ingrid Bergström

Om det ändå ska byggas, bygg hyresrätter. Bostadsrätter är inte vad Södermalm bäst behöver!

Teresia Bergström, Lundagatan 44a

De framtagna förslagen är bra. Tegelbyggnaderna ser ut att matcha vackert med Högalidskyrkan.

Bo Eriksson, Heleneborgsgatan 6B

Ok att bygga bostäder på Hornsbruksgatan. Men utformningen bör vara stasdmässig och stil med omgivande bebyggelse. Inga "lustiga hus" som i Hornstull.

Föreningen Södermalmsparkens Vänner

Alt.1 - Vi anser inte att 30 lgn motiverar det oerhörda intrång som insprängningarna i Högalidsparken innebär för kultur-och parkmiljön och förlusten av gatans välbehövliga luftrenande grönska i Hornsgatans förorenade närhet.

Tunnelbanehuset bör inte byggas ut över gatan och inte överstiga sin ursprungliga höjd som anpassats till den befintliga bergskammen. Huset ovanpå taket, som saknar användningsbestämmelse, måste utgå.

Alt.2 - Om man olyckligtvis går vidare med planen måste en miljökonsekvensbeskrivning göras.

Radhusens höjd bör anpassas till nuvarande bergskant och hus 1 och 3 anpassas så att fler av de stora träden både vid gatan och söderslutningen kan stå kvar.

Särskilt viktig för miljön är den stora poppeln vid hus 1. Trapporna bör minskas i bredd och i västra delen bör enbart trappan mot garagetaket byggas för att spara fler befintliga träd. Tunnelbanehuset som Alt.1 En kostnadsberäkning måste redovisas för hela planen.

Planerna strider mot riksintresset, Den Gröna Promenadstaden, och intentionerna i Lindhagenplanen. Finns en risk att denna plan öppnar upp för fler exploateringar i stadens parker.

Beskrivningen av landskapsbilden på s.34 som säger att *"upplevelsen av både park och kyrka är närvarande i förslaget för dem som rör sig längs med gatan"* stämmer inte alls.

Från nuvarande nivå på bergskanten upp till den 2m höjda gångvägen höjs nivån sammanlagt c:a 4m vilket förändrar parkens karaktär totalt. (Det följer inte heller Stadsbyggnadsnämndens beslut 2012 om att bygga till parkens marknivå.)

Endast få träd av alla som kommer fällas har markerats. Den medföljande *Trädplanen* är så blek i färg att det är svårt att se vad som är befintliga träd och nyplantering. En markering i mer avvikande färg för nyplantering hade underlättat.

I den nya planen har bebyggelsen anpassats till den förhöjda marknivån, som ska fortsätta över taken. Exploateringen har sänkts men konsekvenserna för miljön är fortfarande oacceptabla.

Det nya tunnelbanehuset dominerar gatan på ett påträngande sätt. Överbyggnaden över gatan gör gatan trängre och verkar enbart ha tillkommit för att öka exploateringsytan. Den tillför inte något värde i gatubilden och försämrar ljusförhållandena både på gatan och huset mittemot. Huset är också väsentligt högre än nuvarande byggnad och anpassat till den förhöjda parknivån och till "glasbyggnaden" på taket. Från gatan döljer den utsikten mot Högalidskyrkan och från parken skymmer den utsikten mot söder. Ett litet sommarcafé på den höjden kan accepteras.

Trapporna är överdimensionerade och dominerar öppningarna mot parken. Trapporna bör minskas i bredd. I västra delen kan man spara flera träd och värdefull parkyta om man enbart bygger trappan mot garagetaket.

Svante Gutenstam, Lundagatan 44B

Förslaget ser lovande ut. Stadsradhusen skulle bli mer flexibla med högre bottenvåning så att dessa även kan användas för verksamheter. Fler bokallösningar.

Kulturarvet – Ej till salu!

Vi yrkar att planen skrotas i sin helhet. Det är en viktig princip att inte fortsätta att med förtätning tära på våra parker och privatisera delar av dom.

Stockholm innerstad är ett riksintresse för kulturmiljövården. Innerstaden ska utvecklas på stenstadens villkor. Den stadsplanemässiga principen när Lindhagenplanen realiserades var inte att bebygga kanterna av stadsparkerna.

Bristande proportionalitet och kraftiga miljöingrepp. Ca ett 50 fullvuxna träd, bergskärningar och enastående höga stödmurar i natursten skulle bl.a. få ge plats åt de blott 29 lyxbostäderna. Det är inte rimligt.

Ett stort antal parkeringsplatser skulle försvinna samtidigt som behovet skulle öka och parkeringssituation kraftigt förvärras. Vi har trängselpproblem i Stockholm. Inom vård, skola omsorg, på vägarna och i kollektivtrafiken. Lösningen heter inte fortsatt förtätning.

Community Planning processen var riggad från dag 1. Medborgarna var emot bostadsbyggnation längs med parksidan. Trots det presenterades en föregiven sammanställning av förslagen som visade en kraftig bostadsexploatering. En tid efter samrådet avslöjades det att det före samrådet getts en markanvisning till Veidekke. Och av en "tillfällighet" råkade exploateringsgraden vara ungefär den samma som den medborgarna skulle ha föreslagit.

Paula Lamberg

Uppskattar verkligen att det ska byggas lägenheter vid t-baneuppgången. Bygg många – det behöver vi i Stockholm! Och platsen ser förfärlig ut just nu – det kan bara bli bättre!

Mary Mårtensson, Högalidsgatan 44B

Motsätter sig starkt att det ska finnas en publik verksamhet i parken (café). De som besöker parken vill ha lugn och ro. Idag störs många av verksamheten på tunnelbanetaket. Anlägg inte odlingslotter. Parken behövs för rekreation. De som vill odla kan köa för en kolonilott.

Robert Radon, Swedenborgsgatan 27

Ser förskräckligt ut. Det förra förslaget var bättre. Bygg riktiga hus istället för låtsasgräsmattor. Bygg en riktig trappa upp till parken, tänk spanska trappan i Rom. På Högalidsgatan på andra sidan parken finns många fina gamla hus som sitter ihop, bygg likadana här, med samma höjd och som sitter ihop.

Mia Skytén

Planerad höjning av marknivån i parken kommer att skapa en kompakt, hög, vägg från Hornsbruksgatan. Känslan av tillgänglighet kommer att minska betydligt. Skisser som tydligt visar resultatet av markhöjningen saknas. Tvåvåningsradhus kan omöjligt gå in slutet av Hornsbruksgatan/korsning Borgargatan om inte marknivån höjs betydligt.

Högalidsparken är en bergspark, en grön "lunga" vid Hornstull som uppskattas precis som den är av boende i området. Leveranser och hämtningar sker på Hornsbruksgatan som aldrig kommer att kunna bli den "gågata" man velat framställa den som i planen.

Denna plan är inte till för att lösa bostadsbristen i Stockholm. Det är så få lägenheter/radhus som kommer till, att det hela tycks handla om att staden säljer parkmark, får in pengar och slipper betala för den uppfräschning staden själv borde ha stått för från början.

Monika Stenberg, Hornsgatan 178

Förslaget ser bra ut. Hornsbruksgatan behöver verkligen ett lyft. En lagom avvägning mellan exploatering och bevarande av parken. Med glädje ser jag att

husen inte växer upp över parkens nivå. En bra ide med husen under parken
Det här blir trevligt.

Samson Waintraub, Heleneborgsgatan 21A

Ser superbra ut. Hoppas detta blir av.

Det bör gå att ta sig upp för trapporna med barnvagn. Man bör bygg in smart
sophantering i parken som i Mariatorget. En smalare gata fick mycket kritik.
Istället bör man förbjuda genomfartstrafik.

Maria Wannhagen, Helenborgsgatan 15

Känns bra med hus där ovanför tunnelbanan. Det blir tryggare när fler
använder den uppgången.

Susanne Werlinder
planchef

Max Goldstein
planhandläggare